

RANGTASVIRDA FAKTURA VA TEKSTURA TUSHUNCHALARI

GULISTON DAVLAT UNIVERSITETI SAN'ATSHUNOSLIK FAKULTETI
HAMIDOV ASILBEK XUSAN O'G'LI

Annotatsiya

Ushbu maqolada rangtasvirda faktura va tekstura tushunchalari, ularning badiiy ifodadagi roli, kompozitsiya va makon hissini yaratishda ahamiyati keng yoritiladi. Faktura va tekstura rang tasvirning vizual va hissiy ta'sirini kuchaytiruvchi asosiy vositalardan biri hisoblanadi.

Annotation

This article discusses the concepts of texture and surface quality in painting, their role in artistic expression, and their importance in creating composition and spatial depth. Texture and surface treatment are essential tools that enhance both the visual and emotional impact of color artworks.

Kalit so'zlar: faktura, tekstura, rangtasvir, badiiy ifoda, kompozitsiya, vizual effekt, yuzaning xususiyati, makon hissi.

Keywords: texture, surface quality, painting, artistic expression, composition, visual effect, material properties, spatial perception.

Kirish

Rangtasvirda faktura va tekstura tushunchalari asarning badiiy qiymatini belgilovchi asosiy elementlardan hisoblanadi. Faktura — bu bo'yoq qatlamining yuzadagi ko'rinishi, uning qalinligi, yupqaligi yoki bo'yoq qattiqligi bilan bog'liq. Tekstura esa predmet yoki yuzaning vizual va hissiy xususiyatini ifodalaydi.

Rassomlar tarix davomida faktura va teksturadan foydalanib, tasvirga hajm, ritm va emotsional ohang bergan. Masalan, Vincent van Gogh o‘z asarlarida bo‘yoq qatlamini qalin surib, faktura va tekstura yordamida hayotiylik va energiya hosil qilgan.

Faktura tushunchasi

Faktura (lotincha “factura” – ishlash, qurilish) — bu rang qatlamining yuzadagi fizik xususiyati. Faktura ikki asosiy jihatdan ishlatiladi:

Hissiy faktura – ko‘z bilan ko‘riladigan, vizual hiss etiladigan qalinlik, yuqqaligi, bo‘yoq yuzasining o‘ziga xosligi.

Mexanik faktura – bo‘yoqni cho‘tka, spatula yoki boshqa asboblardan yordamida yuzaga berish usuli.

Faktura yordamida rassom:

Hajm va shaklni kuchaytiradi

Ritm va dinamikani beradi

Ob‘ektning yuzasini sezgir tasvirlaydi

Tekstura tushunchasi

Tekstura — predmet yoki yuzaning optik va hissiy xususiyatini ifodalaydi. U predmetning silliqligi, qo‘pol yoki ingichkaligi, qattiqligi va yumshoqligini vizual ravishda ko‘rsatadi.

Tekstura turlari:

Real tekstura – haqiqiy yuzadagi fizik xarakter, masalan, yog‘li bo‘yoq qatlami yoki qog‘oz sathining qo‘poligi.

Vizual tekstura – ko‘z bilan seziladigan, ammo sirtga tegilganda haqiqiy his qilinmaydigan effekt.

Masalan, Claude Monet o‘z peyzajlarida vizual tekstura yordamida suv yuzasi va barglarni nozik ifodalagan.

Faktura va teksturaning badiiy ahamiyati

Hajm va makon hissi – faktura va tekstura yordamida ikki o‘lchamli sathda uch o‘lchamli makon hissi yaratiladi.

Emotsional ta’sir – qo‘pol va qalin faktura energiya va dramatik kayfiyat beradi, silliq va ingichka faktura esa sokinlik va noziklikni ifodalaydi.

Kompozitsiya uyg‘unligi – faktura va tekstura ob’ektlar orasidagi kontrast va uyg‘unlikni oshiradi, e’tibor markazini ta’kidlaydi.

Materiya va realizm – predmetning yuzasi haqiqiy his qilinadigan ko‘rinadi, bu asarga realizm va tabiiylik baxsh etadi.

Faktura va teksturani ishlash texnikasi

Rangtasvirda faktura va tekstura quyidagi usullar bilan hosil qilinadi:

Cho‘tka va spatula ishlatish – qalin bo‘yoq qatlamini yuzaga surish.

Quruq cho‘tka va dog‘lar – nozik faktura yaratish.

Bo‘yoq qatlamlarini qatlamlash – shaffof qatlamlar yordamida yuzaning murakkab teksturasini hosil qilish.

Aralash texnikalar – akvarel, moy bo‘yoq, pastel va boshqa materiallarni kombinatsiyalash.

Amaliy qo‘llanilishi

1. Peyzaj tasvirida

Daraxt barglari, suv yuzasi va toshlar faktura va tekstura yordamida yanada hayotiy ko‘rinadi. Masalan, Monet va Van Gogh peyzajlarida har bir bo‘yoq qatlami faktura orqali makon va ritm hosil qiladi.

2. Portret va figura tasvirida

Yuz terisi, soch fakturasi va kiyim matolari tekstura orqali hissiy va vizual ifodaga ega bo‘ladi. Faktura yordamida yuzning hajmi va ob‘ektning tabiiyligi ta’kidlanadi.

3. Natyurmort va dekorativ tasvirlarda

Faktura va tekstura predmetlarining yuzasini realistik va estetik jihatdan jonli ko‘rsatadi. Masalan, meva terisi yoki yog‘li va porloq sathlar bo‘yoq qatlamlari orqali yanada tabiiy ko‘rinadi.

Xulosa

Rangtasvirda faktura va tekstura tushunchalari asarning vizual va hissiy ta’sirini oshiruvchi eng muhim vositalardan biridir. Faktura orqali hajm, ritm va dramatik effekt hosil qilinadi, tekstura esa predmetning yuzasi va material xususiyatini ifodalaydi.

Ularning ongli va mahorat bilan ishlatilishi tasviriy san’at asarining realistikligi, emotsionalligi va badiiy qimmatini uchun muhim ahamiyatga ega. Shu bois faktura va tekstura tushunchalarini chuqur o‘rganish va amaliy qo‘llash har bir rassom uchun asosiy malaka hisoblanadi.

Foydalanilgan adabiyotlar

Abdirasilov S. Tasviriy san’at nazariyasi va metodikasi. – Toshkent: O‘qituvchi, 2012.

Tolipov N. Rang va tekstura asoslari. – Toshkent: G‘afur G‘ulom nashriyoti, 2010.

Boymetov B. Koloristika va kompozitsiya. – Toshkent: Fan va texnologiya, 2014.

Azizov R. Tasviriy san’atda faktura va yuzaning xususiyatlari. – Toshkent: Ijod Press, 2015.

Vincent van Gogh. Van Gogh: The Complete Paintings. – Amsterdam: Meulenhoff/Landshoff, 2004.

Claude Monet. Claude Monet: Watercolors. – Paris: Flammarion, 2008.

Johannes Itten. The Art of Color. – New York: Van Nostrand Reinhold, 1973.

Betty Edwards. Drawing on the Right Side of the Brain. – New York: Tarcher, 2012.

i

i